

RAPPORT

Øye stavkyrkje

- Dokumentasjon av stavkyrkjeprogrammet

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og fagleg rådgivar for Klima- og miljødepartementet i utviklinga av den statlege kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlege kulturminnepolitikken blir gjennomført. I denne sammenhengen har Riksantikvaren eit overordna fagleg ansvar for det arbeidet fylkeskommunane og Sametinget gjer innanfor kulturminne, kulturmiljø og landskap.

Innhald

Stavkyrkjeprogrammet	3
Bygningsbeskriving	3
Tilstand før stavkyrkjeprogrammet	4
Vedtaksprosess og tiltak	4
Tak	4
Kyrkjekunst og inventar	5
Samandrag	5
Litteratur og kjelder	6
Fotnotar	6

Øye stavkyrkje

Dokumentasjon av
stavkyrkjeprogrammet

© Riksantikvaren 2016
www.ra.no

Det må ikkje kopierast frå denne boka i strid med
Åndsverklova eller avtalar om kopiering med
KOPINOR, interesseorgan for rettshavarar til
åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale
kan medføre erstatningskrav og inndraging
og kan straffast med bøter eller fengsel

Design: Riksantikvaren

Omslagsbilete:
Dagfinn Rasmussen, Riksantikvaren

Stavkyrkjeprogrammet 2001-2015

Gjennom stavkyrkjeprogrammet har dei 28 stavkyrkjene i Noreg vorte sett i stand. Kyrkjene vart i all hovudsak istandsett slik dei er i dag, utan noko tilbakeføring til tidlegare periodar. I arbeidet med stavkyrkjene har ein vore avhengig av å byggje vidare på den kunnskapen som er opparbeidd innanfor tradisjonelt bygghandverk og bruk av ulike tradisjonelle material og metodar. Samstundes har stavkyrkjeprogrammet gjeve gode moglegheiter for detaljstudiar av bygningane. Det å kunne lese og forstå spor etter verkty har vore eit viktig element i arbeidet med istandsetjinga av stavkyrkjene. Målet har heile tida vore å ta vare på mest mogleg av dei opphavlege delane. Der dette ikkje har vore mogleg har handverkarar gjort eit framifrå arbeid med å kopiere bygningsdelar der det har vore naudsynt å byte delar av bygget eller spunse ein skade. Samstundes har materialkvalitet, samt kunnskap om bruk av rett virke, vore eit viktig

gjennomgangstema i arbeida med kyrkjene. Arbeidet med å hente ut rett virke til rett bruk har kravd god langsiktig planlegging for å til dømes ha godt malma og rettvokse virke til produksjon av spon. Vidare har det vore viktig å ha gode materiallager, då mange skjulte skadar fyrst vart avdekka når istandsetjinga var godt i gang og arbeidet med å demontere skadde bygningsdelar vart gjennomført.

KYRKJEKUNST

Som ein viktig del stavkyrkjeprogrammet var eit av måla å konservere kyrkjekunsten i kyrkjene. Det var difor naudsynt å gjennomføre ei omfattande tilstandsregistrering av både kunst og inventar i stavkyrkjene. Det vart utført tilstandsregistrering av 852 gjenstandar og dekorerte flater i 27 kyrkjer. Gjennom ei oversikt over kva som er i stavkyrkjene og i kva tilstand det var, kunne ein gjere ei prioritering av dei tiltaka som var viktige å få utført. Bevaringstiltak utløyst av

tilstandsregistreringa vart i størst mogleg grad koordinert med istandsetjinga av sjølve kyrkjebygga. I visse høve var det naudsynt å dekke til, eller flytte ut gjenstandar før arbeidet med bygget starta, medan det i andre høve var meir hensiktsmessig å starte konserveringa av gjenstandane då kyrkjebygga var ferdig sette i stand.

LOKAL MEDVIRKING

Ved mange høve engasjerte kyrkjeiegaren ein lokal prosjektleiar. Det vart også i størst mogleg grad nytta lokale handverkarar. Lokal deltaking var med på å auke kunnskapen om kyrkjene og samstundes skape ein spanande møteplass for den lokale befolkninga og tilreisande.

BRANNSIKRING

Alle stavkyrkjene har brannsikringsanlegg. I samband med istandsetjingsarbeida vart det og gjennomført arbeid med vidare oppgradering av desse anlegga.

Stavkyrkjeprogrammet: Kyrkja slik ho stod under arbeidet med taket. Foto: Einar Karlsen. Riksantikvarens arkiv.

Øye stavkyrkje

BYGNINGSBESKRIVING

Øye stavkyrkje ligg i Vang kommune i Oppland. Kyrkja er datert til tida rundt 1200. Den vart opphavleg rive i 1747, men gjenreist på 1950-talet. Den attreiste kyrkja står ikkje på si opphavlege tuft, men vart

attreist på ei ny tomt. Kyrkja har fire frittståande stolpar som ber eit tak over kyrkjekipet. To ekstra hjørnestolpar ber taket til koret. Inne i kyrkja står fire stavar, tilsynelatande utan noko funksjon. Teikn tyder på at dei har bore eit tårn, omlag som stavkyrkja i Uvdal, men istadenfor ei sentral midtmast har den hatt fire master.

TILSTAND FØR STAVKYRKJEPROGRAMMET

Ved synfaring var stavkyrkja på Øye i jamt god stand. Det vart påvist nokre lekkasjar i taket, særleg ved mønet. Desse lekkasjane hadde enno ikkje ført

til noko røteskadar av større omfang. Kyrkja var også litt slita i tjæringa, særleg mot aust og nord.¹

VEDTAKSPROSESS OG TILTAK

TAK

Det vart vedteke å gjere utbetringar av taktekkinga på kyrkja. Spona vart vurdert og dei som var i dårleg stand vart skift. Arbeidet med å punktskifte spona vart vald framfor å skifte større flater då ein kunne bevare meir av den tidlegare spona. I tillegg vart mønebord, vindskier og vassbord skift der dette var naudsynt

Kyrkjerommet: Interiøret i kyrkja med stavar i skipet. Foto: Jiri Havran. Riksantikvarens arkiv.

KYRKJEKUNST OG INVENTAR

Kyrkjekunsten i Øye vart tilstandsregistrert og funne i god stand. Det vart difor ikkje gjennomført noko tiltak.²

SAMANDRAG

Øye stavkyrkje kan daterast til omkring 1200. Kyrkja vart rive i 1747, men i 1935 vart 156 delar frå kyrkja funne undergolvet på den nye kyrkja. På 1950-talet vart kyrkja sett saman og attreist på ei ny tuft med dei originale

konstruksjonsdelane, samt overskotsmaterial frå restaureringsarbeid ved Heddal stavkyrkje. Slik kyrkja står no har ho fire ekstra stavar som understøttar taket. Stavkyrkja er i jamt god stand. I 2010 fekk kyrkja ny spon gjennom tiltak frå stavkyrkjeprogrammet. Sponen vart punktskift for å ta vare på mest mogleg av den tidlegare spontekkinga. Taket fekk også nye vindskier, vassbord og mønebord der dette var naudsynt. Kyrkjekunsten vart tilstandsregistrert og funne i god stand.

LITTERATUR OG KJELDER

LITTERATUR

Anker, Leif. *De norske stavkirkene*. Oslo, AFRO 2005.

RAPPORTAR

Devold, Ellen M. *Befaring Høre stavkirke 4. november 2003- Stavkirkeprogrammet, 2003*

Stein, Mille. *Befaringsrapport Øye stavkirke, 12.03.04, 2004*

Alle rapportar er tilgjengelege hjå arkivet til Riksantikvaren.

FOTNOTAR

---

¹ Devold, Ellen M. *Befaring Høre stavkirke 4. november 2003- Stavkirkeprogrammet, 2003*

² Stein, Mille. *Befaringsrapport Øye stavkirke, 12.03.04, 2004*

